

Ормонова А.Т.

КОРЕЙ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ ЖУМУШ МИГРАЦИЯСЫНЫН АБАЛЫ
ЖАНА КЕЛЕЧЕГИ

Ormonova A. T.

THE CURRENT SITUATION AND PROSPECTS OF A LABOR MIGRATION TO THE
REPUBLIC OF KOREA

УДК: 329/12.6

Кыргызстандан жумуш күчүнүн миграциясынын негизги себеби экономикалык абалга байланыштуу. Макалада өлкөдөгү тышкы миграциянын пайда болушу, өнүгүшү, терс жана оң жактары каралды. Алыскы чет өлкөлөрдүн бири болгон Корей Республикасына жумуш миграциясынын абалы изилденип, негизги маселери аныкталды жана аларды чечүү жолдору сунушталды. Корей Республикасына миграция агымы улана берүүсү анализденди жана жумушчуларды мыкты даярдоо керектиги белгиленди.

Негизги сөздөр: *Корей Республикасы, жумуш күчүнүн эл аралык миграциясы, Кыргыз Республикасынын тышкы миграциясы, миграциянын оң жана терс жактары, Корей Республикасына жумуш миграциясы*

The main reason of a labor migration from Kyrgyzstan lies in its economic situation. This article shows the growth and evolution of a labor migration from Kyrgyzstan, and investigates it's positive and negative sides. The Republic of Korea is considered to be one of the foreign countries, where the residents of Kyrgyzstan go to be employed. The article places great emphasis on the analysis of a labor migration to the Republic of Korea. Moreover, it focuses on major problems of employment and their possible solutions. This article demonstrates the importance of a good preparation of labor migrants before going to Korea.

Key words: *Republic of Korea, international labor migration, external migration of Kyrgyz Republic, positive and negative sides of labor migration, the labor migration to Republic of Korea.*

Кыргыз Республикасы азаттыкты алгандан кийин тышкы миграция рыногунда активдүү ролду ойной баштады.

Жумуш күчүнүн эл аралык миграциясы деген эмнени түшүндүрөт жана Кыргызстанда бул процесс качан башталып жана кантип өнүгүп келген?

Жумуш күчүнүн эл аралык миграциясы – бул, өз өлкөсүндөгү шартка караганда ыңгайлуу жана пайдалуу шартта жумушка орношуу үчүн жумуш күчүнүн бир мамлекеттен экинчи мамлекетке которулуштурулуу процесси. Эл аралык миграция процесси экономикалык себептен тышкары, саясат, улуттук, маданий, үй-бүлөлүк ж.б. себептерден болушу мүмкүн. [1.Стр. 7]

Кыргызстанда жумуш миграциясы 1990-ж. ортолорунда башталган. Бул – негизинен коммерция миграциясы болгон. 1994-1997-жж. жумуш издөө максатында 200 миң кыргыздар башка мамлекетке кетишкен. 2000-ж. баштап тышкы миграциянын негизги себеби экономикалык кыйынчылыктар болсо, 2005-ж. кошумча себеп бул – мамлекеттеги саясий абал болуп эмиграция 50% жогорулаган, 2008-2009-жж. эмиграция агымы төмөндөсө, 2010-ж.

өлкөдөгү саясий абалга байланыштуу миграция агымы кайра жогорулай баштаган. [2. Стр. 64]

Азыркы учурда Кыргызстандагы жумуш миграциясынын негизги себеби – экономикалык абал болуп саналат. Өлкө боюнча бир жумуш ордуна он төрт адам туура келет. Бир жумуш ордуна эң көп талапкерлер Нарын жана Жалал-Абад областтарына туура келет (577 жана 393 адам). [3] Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча 2013-ж. калктын саны – 5 млн. 758 миң адамды түзүп, калктын тышкы миграциясы – 6,3 миң адамды түздү.

Жыл сайын Кыргызстанда эмгекке жөндөмдүү жашка 100-120 миң адам толот, бирок, мамлекеттин экономикасы аларга жумуш жайын камсыз кылып бере албайт. [4. Стр. 54]

Азыркы учурда жумуш мигранттары алыскы жана жакынкы чет өлкөлөргө иштегени барышат. Алардын ичинен Германия, Турция, АКШ, Корея ж.б. Бирок, Кыргызстандан жумушка эң көп кеткен өлкөлөр Россия жана Казакстан. 2008-ж. баштап, 2012-ж. чейин Казакстанга 18597 адам кетсе, Россияга 166037, ал эми, Өзбекстанга 853 адам кеткен. [5. Стр. 56]

Кыргызстандагы миграциялык процессинин анализи төмөнкүнү көрсөттү: бир жагынан, өлкөнүн экономикасын көтөрүү үчүн квалификациясы бар адисттер аз болсо, экинчи жагынан, өлкөнүн экономикасына керектелбеген эмгек ресурстарынын көп болушу. Билим берүү министрилигинин маалыматы боюнча, ЖОЖдун ар бир бешинчи бүтүрүүчүсү өз адистиги боюнча жумуш таба албайт. [6] Бүгүнкү күндө дагы бул абал сакталып келет.

Тышкы жумуш миграциясы мамлекеттин социалдык-экономикалык абалына кандай таасир берет?

Бир жагынан, квалификациясы жогору болгон адисттер мамлекеттен кеткени менен, экинчи жагынан, жумуш рыногундагы татаал кырдал төмөндөйт. Эмигранттарды адистиги жана жумуш оруну менен бөлгөндө, жумушчулар – 33% түзүп, адисттер жана башка кызматкерлер – 10 %, башкаруучулар – 1 %, кесибин жана адистигин белгилебеген эмигранттар – 56%ти түзгөн. Акыркы жылдары жумушчу эмигранттардын саны көп болуп жатканын белгилеп кетүү керек (2008-ж.- 28 %, 2009-ж.- 36%, 2010 -33 %) [2. Стр.66].

Тышкы жумуш миграциянын оң жана терс таасирлери бар. Терс таасирлерине төмөнкүлөр кирет:

- эмигранттын квалификациясы бар же жок болсо да, мамлекетте адамдык ресурс төмөндөйт, бул

экономикалык, социалдык ж. б. маселелердин пайда болушуна алып келет;

- өлкөдө демографиялык абал төмөндөйт;

- айыл-чарба өнүкпөйт. Себеби, чет мамлекетке иштегени кеткен жумушчулардын көбү айыл жергесинен болушат. Ошондой эле, алар мекенине кайтып келгенде, айыл-жергесинин тургундары айыл-чарбасында иштесиги келишпейт жана шаарда жеке бизнес ачышат;

- коопсуздук маселеси. Фергана өрөөнүндө Өзбекстан жана Тажикстан менен чек аралаш жерлерде кыргыз улутунун азайышы.

Оң таасирлерине төмөнкүлөр кирет:

- өлкөнүн жумуш рыногунда татаал кырдал төмөндөйт;

- чет өлкөдө иштеген мигранттар квалификациясын жогорулата алышат;

- алдыңкы технологиялар жана жумушка талабы жогорку өлкөлөрдө мигранттар билим жана маданият денгээлин жогорулата алышат;

- мигранттар мекенине кайтып келгенде бизнес ачуу үчүн баштапкы капитал топтой алышат;

- чет өлкөдөн акча которуулар өлкөдөгү жашоо шартты жогорулатат;

2013-ж. он бир айдын ичинде чет өлкөдөн акча которуу - 2 млрд. 59,7 млн. долл. түздү (бул көрсөткүч 2012-ж. он бир айынын ичиндеги которуудан 11,6 % ке жогору)[3]

- чет мамлекетте коп убакыт иштеген мигранттар эки мамлекеттин товар алмашуусуна, экономикалык кызматташуусуна көмөк көрсөтүшөт. [2. Стр. 95-97]

Жогоруда айтылып кеткен себептер менен, экономикалык абалга байланыштуу Кыргызстандан жакынкы жана алыскы чет өлкөгө мигранттардын баруусу улана берет.

Кыргызстандан алыскы чет өлкөгө иштегени кеткен өлкөлөрдүн бири – Корей Республикасы. 2007-ж. Кыргыз Республикасы жана Корей Республикасы тарабынан Кореяга Кыргызстандан жумушчуларды жөнөтүү жөнүндөгү Меморандумга кол коюлган. Ушул жылдан тарта Кыргызстан Кореяга жумушчуларды жөнөтүүчү он мамлекеттин катарына кирди. Алар: Кытай, Таиланд, Филиппин, Вьетнам, Индонезия, Пакистан, Шри-Ланка, Бангладеш, Монголия жана Өзбекстан.

Кыргыз жарандары келишим боюнча, мыйзамдуу түрдө Кореяда жумушка орношо алышат. Негиз-

ги талаптар: жашы 18-39 жашка чейин болууга тийиш, корей тилин билүү керек. Кореяда талап кылынган жаш бул 21 жаштан 25 жашка чейин –53%, ал эми, 26 жаштан 35 жашка чейин – 30 %[4. Стр. 44].

Жумушка орношуу үчүн атайын корей тили боюнча тест тапшырылат. 2012-ж. чейин тесттин жообун баракка белгилөө менен тапшырылган (PBT тести). 2012-ж. баштап тест компьютер аркылуу тапшырылат (CBT тести).

Былтыркы жылдары, башка мамлекеттерге салыштырмалуу кыргыз жарандарынын саны аз болгондуктан, тест бир жылда бир жолу тапшырылып келген. Быйылкы жылдан баштап, жумушчулардын санын көбөйтүү үчүн эки же үч жолу тапшырылат. Тест эки бөлүмдөн турат: угуу жана окуу. Жалпы суроо 50нү түзөт. 25 суроо - угуу, 25 - окуу. Ар бир туура жоопко 4 балл берилсе, жалпысы менен 200 балл болот. Ал эми, тесттен өтүү үчүн 80 баллдан жогору алыш керек. Тесттен өткөндөн кийин кошумча жөндөм тестин тапшырып, медициналык кароодон өтүшөт. Андан кийин ар бир жумушчунун анкетасы Кореяга жөнөтүлөт.

Жумушка орношконго кепилдик берилбейт, себеби, жумушчулардын анкетасын карап, жумуш берүүчү өзү чечип, контракт жөнөтөт. Контракттын келген мөөнөтү, ошондуктан, ар кандай болушу мүмкүн: эки айдан бир жарым жылга чейин. Эгерде бул убакытта контракт келбесе, кайра жазылып, анкетасын жөнөтсө болот.

Кореяда иштөө үчүн жумушчуларга жакшы шарт түзүлгөн: жатакана, тамак-аш, медициналык страховка берилет. Чет элдик жумушчулардын укугу корей жарандарынын укугу менен бирдей кабыл алынат. Кыргызстандыктар келишим боюнча, бир гана өндүрүш тармагына жумушка орношо алышат. Кыргызстандан барган жумуш мигранттары төмөнкүдөй өндүрүштөрдө иштешет: металлды иштеп чыгаруу, минералдык продуктыларды иштеп чыгаруу, текстиль өнөр-жайы, пластик жана резина иштеп чыгаруу, жыгач буюмдарын иштеп чыгаруу, машина тетиктерин иштеп чыгаруу, жеңил машина заводу ж.б. [4. Стр.45] Кореяда жалпы 5 жыл иштесе болот.

2007-ж. баштап 2012-ж. чейин 7013 талапкер тестке каттоодон өтүп, 6628 киши тест тапшырышкан. Анын ичинен 4021 киши тесттен өткөн. [7. Стр.157]

Таблица 1

Тест тапшыргандардын саны

- PBT тести (тесттин жообун баракка белгилөө менен тапшырылуучу тест)

№	Тесттин датасы	Каттоодон өткөндөр (адам)	Тест тапшыргандар (адам)	Тесттен өткөндөр (адам)	Өткөндөрдүн пайызы
1	04.11.2007	820	801	777	97
2	25.05.2008	452	433	405	93,5
3	22.02.2009	1104	1054	542	51,4
4	28.03.2010	1322	1236	522	42,2

5	7-8.05.2011	1905	1808	1011	55,9
	Бардыгы	5603	5332	3257	61,1
-СВТ тести (компьютер аркылуу тапшырылуучу тест)					
№	Тесттин датасы	Каттоодон өткөндөр (адам)	Тест тапшыргандар (адам)	Тесттен өткөндөр (адам)	Өткөндөрдүн пайызы
1	20-30.08.2012	560	530	324	61,1
2	10-27.09.2012	850	766	440	57,4
	Бардыгы	1410	1296	764	59

(Чон Ынок. Текущее положение Корейско-кыргызской системы выдачи разрешения на занятость и задачи на будущее//3-Корейско-Центрально-азиатское мероприятие “КАРАВАН”. Корейско-Среднеазиатская международная научная конференция. С.159)

Тест тапшырып, контракт күткөн адамдардын саны көп, бирок, жумушка кеткендердин саны аз.

Таблица 2

Кыргызстан боюнча Кореяга жумушка кеткендердин жалпы саны

	Бардыгы (адам)	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (майдын акырына)
Кыргызстандан кеткен жумушчулардын саны	1530	449	168	312	295	245	61

(Чон Ынок. Текущее положение Корейско-кыргызской системы выдачи разрешения на занятость и задачи на будущее//3-Корейско-Центрально-азиатское мероприятие “КАРАВАН”. Корейско-Среднеазиатская международная научная конференция. С.159)

Таблица 3

Кореяга жумушка баргандардын саны (Кыргызстан боюнча)

	2010	2011	2012	2013	2014
Контракт күткөндөрдүн саны	1300	2100	1900	1300	1500
Кореяга барган жумушчулардын реалдуу саны	312	295	245	260	76

(Кыргыз Республикасындагы EPS борбору, Корея Республикасынын адам ресурстарын өнүктүрүү департаментинин директорунун билдирүүсү боюнча)

EPS (Employment Permit System (Кореяга) жумушка уруксат берүү системасы) борборунун директорунун айтышы боюнча, кыргыз жумушчулары Кореянын маданиятын билбегендиктен болуп жатат.

Кыргызстандагы Корея Республикасынын элчиси Ким Чанг Гю мырзанын айтымында, көйгөй кыргыздар менен корейлердин иштөө маданиятынын айырмачылыгынан жаралат. Мисалы, корейлик заводдордо ири буюртма алганда кожоюндар өздөрүнүн кызматкерлеринен сутка бою иштөөнү күтүшөт. Ал эми, кыргыз жумушчуларында түнкүсүн да иштөө маданияты жок. Мисалы, Вьетнамдын мигранттары заводдун кожоюндарынын позициясын түшүнөт жана түнкүсүн да иштөөгө даяр.[8]

Бул бир маселе, андан тышкары, Кореяга жөнөтүлгөнгө чейин жумушчулар корей тилин кайра кайталап окуп кетишет. Кореяга баргандан кийин, атайын тил боюнча тест тапшырылат. Директордун айтымында, кыргызстандык жумушчулардын тил билүүсү төмөн болуп келген. 2012-ж. тесттин жыйынтыгы боюнча, кыргыз жумушчулары, 15 мамлекеттин ичинен 13-орунда турган. [7. Стр.162] Контракт келген мигранттарды даярдоо сапатын жогорулатуу менен бул маселени чечүү зарыл.

Андан тышкары, кыргыз мигранттарынын

Кореядагы жумуш маданияты жөнүндө толук маалымат берүү зарыл. Бул маселени чечүү үчүн, EPS директорунун сунушу – Кореянын маданияты жөнүндө китепче чыгаруу керек. Китепти бир гана орус тилине эмес, кыргыз тилине дагы которуу керек, деп ойлойм.

Өлкөдөгү Корей Республикасына миграция агымы улана берет. Негизги себеп - мамлекеттеги экономикалык абал. Ошондой эле, Кореяда мигранттар үчүн шарт түзүлгөн: чет элдик жумушчулардын укугу корей жарандарынын укугу менен бирдей кабыл алынат жана жумуш шарттары жакшы.

2013-ж. контракт келген жумушчуларга интервью учурунда төмөнкүдөй суроо берилди: “Россия же Казахстан жакын жайгашкан жана маданияты, тили окшош өлкөлөр. Бирок, эмне үчүн Кореяда иштегенди каалайсыз?” 90% жогору төмөнкүдөй жооп болду: “Айлыгы көп, Россия же Казахстанда иштегенге караганда акчаны көбүраак таба алса болот, жана жатакана, түшкү тамак берилгендиктен, акча топтой алса болот”. [7, Стр. 166]

Ошондой эле, бир жагынан, тышкы миграция эмгек рыногундагы татаал кырдалды төмөндөтсө, экинчи жагынан, мигранттар квалификация жана билимин жогорулата алат. Кыргызстан жана жалпы эле Борбордук Азиядагы экономикалык биримдиги

үчүн жумуш күчүнүн экспорту чоң практикалык мааниге ээ. Жумуш экспортун жогорулатуу – бул, бир гана өлкөдөгү жумуш рыногундагы татаал кырдаалды төмөндөтүү гана эмес, региондогу мамлекеттерге болгон чет элдик валютанын түшүүсү. Эл аралык жумуш уюмунун билдирүүсү боюнча ар бир жумуш мигранты өлкөгө жыл сайын орто эсеп менен 2 миң долл. алып келет. Бул, мамлекеттик структуралардын Борбордук Азиядагы жумуш рыногунун кичине экендигин эске алып, КМШ өлкөлөрүнө, биринчиден, Россияга жана ошондой эле, алыскы чет өлкөлөргө болгон жумуш миграциясына кайдыгер карабашы керек экендигине мисал боло алат. [2. Стр.244]

Кореяга жумушчуларды жөнөтүүнүн алдында аларды мыкты даярдоо үчүн чаралар көрүнүш керек. Бул туралуу Кореянын элчиси төмөнкүнү белгилеп кетти: “Учурда кыргызстандыктар үчүн квота 1000 адамды түзөт. Бирок, бул квота толугу менен толбой, 400 эле адам корейлик ишкерлер аркылуу жумушка алынган. Биз, б.а. мен жана Кыргыз Өкмөтү кыргызстандык жумушчуларды Кореянын ишканаларына орноштуруу үчүн биргелешип иштешибиз керек жана мыкты жумушчуларды жиберүүнүн алдында аларды окутуу керек... Биз 1000 адамды алып деле толугу менен квотаны толтура алабыз, эгерде корей ишканалары кошумча дагы талап кылса, бул квота 2,3,4 миңге чейин деле жогорулашы мүмкүн”. [9]

Адабияттар:

1. Шаболотов Т.Т. Внешняя трудовая миграция в Кыргызской Республике в контексте мирового миграцион-

- ного процесса. Б., 2006
2. Шаболотов Т.Т. Трудовая миграция кыргызстанцев в новом геополитическом пространстве. - Б.: КНУ, 2011
3. В Министерстве труда, миграции и молодежи Кыргызской Республики состоялась коллегия по итогам деятельности за 2013 год с участием Вице-премьер министра КР. К. Талиевой // <http://www.mz.kg/ru/novosti/novosti/424-07-02-2014-v-ministerstve-truda-migratsii-i-molodezhi-kyrgyzskoj-respubliki-sostoyalas-kollegiya-po-itogam-deyatelnosti-za-2013-god-s-uchastiem-vitse-premer-ministra-kr-k-talievoj>.
4. Аналитический отчет. «Анализ ситуации на внешних рынках труда стран пребывания трудовых мигрантов из Кыргызской Республики». Б., 2012
5. Кыргыз Республикасынын Статистика жылдыгы. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети – Б., 2013
6. Кыргызстан все больше теряет квалифицированные кадры // Веб-сайт: Кабар. 2006. – 11 мая.
7. 전 은 옥. 한-키르기즈 고용허가제 추진 현황 및 향후 과제 // 제 3 차 한-중앙아 카라반 행사. 2013 년도 한국-중앙아시아 국제 학술회의. 한국-중앙아시아 경제, 문화 교류 협력방안. 비쉬책, 2013 (Чон Ынок. Текущее положение Корейско-кыргызской системы выдачи разрешения на занятость и задачи на будущее // 3-Корейско-Центрально-азиатское мероприятие “КАРАВАН”. Корейско-Среднеазиатская международная научная конференция).
8. Корея Республикасынын элчиси: “Кыргызстан дүркүрөп өнүгүү үчүн чоң мүмкүнчүлүккө ээ” // <http://pda.kabar.kg/kyr/analytics/full/52860>
9. Корея элчиси Ким Чанг Гю: Кыргызстандын оор экономикалык абалы узак мөөнөткө созулбаса деп кооптонуп жатам // <http://barakelde.org/news:31022/>

Рецензент: д.полит.н. Шаболотов Т.Т.